

BEHÇET NECATİGİL ŞİİRİNİ ÜÇ GÖSTERGE İLE OKUMAK:
PARANTEZ, DÜŞÜNCE ÇİZGİSİ VE KARE
READING THE POEMS OF BEHÇET NECATIGİL WITH THREE
SYMBOLS: PARENTHESIS, LINE OF THOUGHT AND SQUARE

GÖKHAN TUNÇ

Doç. Dr., Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Assoc. Prof. Dr., Anadolu University, Open Education Faculty, Department of Turkish Language and Literature
gokhantunc@anadolu.edu.tr

 <https://orcid.org/0000-0002-9450-8045>

Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi - Journal of Turkish Researches Institute
TAED-65, Mayıs - May 2019 Erzurum
ISSN-1300-9052

Makale Türü-Article Types : Araştırma Makalesi-Research Article
Geliş Tarihi-Received Date : 24.12.2018
Kabul Tarihi-Accepted Date : 11.05.2019
Sayfa-Pages : 153-163

 <http://dx.doi.org/10.14222/Turkiyat4100>

www.turkiyatjournal.com
<http://dergipark.gov.tr/ataunitaed>

This article was checked by

 iThenticate

BEHÇET NECATİGİL ŞİİRİNİ ÜÇ GÖSTERGE İLE OKUMAK:
PARANTEZ, DÜŞÜNCE ÇİZGİSİ VE KARE
READING THE POEMS OF BEHÇET NECATIGIL WITH THREE
SYMBOLS: PARENTHESIS, LINE OF THOUGHT AND SQUARE

GÖKHAN TUNÇ

Öz

Behçet Necatigil, şiirlerinde sürekli olarak poetik yeniliklerin peşinde olan, kendini yenileyip değiştirmek, geliştirmek için uğraş veren deneysel bir şairdir. Söz konusu deneysel özellikleri neticesinde şair, farklı dönemlerde değişik poetikalar geliştirmenin yanı sıra eşzamanlı bir şekilde özgün poetik çabalar içine girer. Necatigil'in ayrıksı bir şiir ortaya koyarken bilhassa işaretlerden ve sembollerden de çokça yararlanması dikkati çeker. Bu makalede, şairin sık sık kullandığı üç işaret/sembol, onun poetikasını ve şiirsel üretimini açıklayan bir gösterge olarak alınmıştır. Bu göstergeler ise, parantez, düşünce çizgisi ve karedir. Parantez göstergesi ile, Necatigil'in sözcük eklemeyi ve bu şekilde çok söz söylemeyi esas aldığı şiirlere gönderimde bulunulmuştur. Düşünce çizgisi, şairin sözcük eklemek yerine sözcük çıkarmayı amaçladığı poetik tavra işaret etmektedir. Son olarak kare ise, Necatigil'in sözcük çıkarmaya yönelik şiirsel tutumunu öteye taşıdığı ürünlere atıf yapmaktadır. Tartışma konusu olan şairin, "Sevgilerde", "Nilüfer" ve "Çıkartma" şiirleri, makalede örnek olarak seçilmiştir. Bu şekilde şairin şiirlerindeki ve poetikasındaki deneysel arayışların somutluk kazanmasına çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Behçet Necatigil, şiir, poetika, gösterge.

Abstract

Behçet Necatigil was an experimental poet who always sought novelty and tried to adapt himself to new ideas to improve his poetry. Thanks to his experimental peculiarities, Necatigil not only developed various poetic approaches in different periods but also simultaneously assumed different and characteristic poetic endeavors. It is attention getting that Necatigil especially uses some marks and symbols while creating his unusual poems. In this article, three marks/symbols used frequently by him will be explained as an indicator of his poetic approach and poem writing process. These symbols are parenthesis, line of thought and square. With the symbol of parenthesis, Necatigil refers to his poems in which he adds more words and so says more. The line of thought indicates Necatigil's poetic approach that he prefers decreasing words instead of adding new ones. And the square indicates to Necatigil's poetic attitude that he extended the approach of decreasing words in his poems. Such poems of Necatigil as "Sevgilerde", "Nilüfer" and "Çıkartma" have been chosen as samples in this article. The main aim of this article is to concretize the experimental pursuits in Necatigil's poems and poetics.

Key Words: Behçet Necatigil, poem, poetics, indicator.

Giriş

Behçet Necatigil, şiir üzerine düşünen, yeni ve özgün şiirsel arayışlara giren ve poetik görüşleri ile kendisinden sonra gelen birçok şair üzerinde önemli tesirler bırakan bir şairdir. Necatigil'in söz konusu özelliği, şiirlerini tek bir başlık altında bir bütün olarak değerlendirmeyi mümkün kılmaz. Necatigil'i doğru bir şekilde değerlendirmek için yapılması gereken, onun poetik arayışlarını, şiirindeki deneysel çabaları saptayabilmektir. İfade edilen yolda, şairin hem şiirlerine hem de poetik yazılarına sorgulayıcı bir gözle bakmak ve yakın okumalar gerçekleştirmek gerekir. Nitekim bu yazıda, Necatigil'in şiirlerindeki deneyselliği, poetik düşüncelerinin de yardımıyla, örneklem olarak seçilen üç şiir merkezinde tartışılacaktır. İlk aşamada, Necatigil'in "*Sevgilerde*" şiiri odak alınarak onun bu anlayışla yazdığı şiirlerinde anlatmaya ve öykülemeye dayalı bir poetik düşünce benimsediği ortaya konmaya çalışılacaktır. Söz konusu nitelikteki şiir anlayışının temsili ise parantez uygulamasıdır. İkinci poetik anlayış ise, düşünce çizgisiyle (--) anlamlandırılan şiirleri kapsar. Necatigil, "*Nilüfer*" şiiri temelinde tartışacağımız bahsedilen poetik algısında, düşünce çizgisiyle okura yorum alanı bırakmak ister. Son olarak üçüncü tarz şiirlerde Necatigil, düşünce çizgisinin de ötesine geçerek sözcüklerin arasını daha çok açar ve sözcüklerin sayısını mümkün olabildiğince azaltmaya çalışır. Bu şekilde yazılan şiir kare şekline bürünür. İfade edilen aşama, *Kareler Aklar* kitabındaki "*Çıkartma*" başlıklı şiirle birlikte yorumlanacaktır.

Burada özellikle vurgulanması gereken nokta, bu yazıda Necatigil'in şiirlerini dönemlere ayırma uğraşının bulunmamasıdır. Çünkü belirtilen üç şiirsel anlayışa ait göstergelerin farklı zamanlarda, hatta bazen eş zamanlı bir şekilde kullanıldığı görülür. Bu nedenle, bir dönemselleştirme çabası yerine üç gösterge (parantez, düşünce çizgisi ve kare) aracılığıyla Necatigil'in poetik arayışları tartışılmaya çalışılacaktır. Böylelikle şairin şiirsel arayışları, deneysel yönü daha iyi somutlanma imkânı kazanacaktır.

Necatigil'in "*Sevgilerde*" Şiiri ve Parantez [()] Göstergesi ile Anlamlandırılabilen Şiirleri

Necatigil'in düzyazılarına yakın bir okuma yapıldığında onun hem kendi şiirlerinin hem de farklı şairlerin şiirlerinin tek bir gözle, tek bir bakış açısıyla incelenmesini doğru bulmadığı ortaya çıkar. Necatigil, şiire dair kesin bir bakışının olmadığını, kendisinin şiirlerini "farklı zamanlarda değişik gözlerle" değerlendirdiğini vurgular (Necatigil 2006: 76). Dolayısıyla şiire dair mutlak ve değişmez bakışı olmayan bir şair olarak Necatigil'in kendi şiirlerinde arayışa girmesi, farklı zamanlarda ya da eş zamanlarda değişik şiirsel uygulamalara ve poetik anlayışlara sahip olması kaçınılmazdır. Nitekim Necatigil'in, kendi şiirsel evrimine dair dönemselleştirme çabalarında bulunması ve bu durumu doğrudan dile getirmesi önemlidir. Kendisiyle yapılan bir röportajda 1945-1955 arası yazmış olduğu şiirlerle 1955'ten sonra yazdığı şiirler arasında keskin bir ayrımın gider ve 1955'e kadar yazdığı şiirlerde anlatma unsurunun ağır bastığını ifade eder (Necatigil 2006: 76). Şair, yine alıntılanan düşünceleriyle koşut olarak başka bir röportajında şiirinde "narration / hikâye"yi asgariye indirmek istediğinden bahseder (Necatigil 2006: 74). Bu aşamada Necatigil'in söz konusu döneminde, kendi sözleriyle ifade edecek olursak, anlatmaya ve hikâye etmeye dayalı bir poetik anlayış geliştirdiği görülür. Şair, parantez göstergesiyle açıklanan poetik ürünlerinde, şiirde ne kadar çok şey anlatılırsa anlam zenginliğinin o kadar fazla olacağına

inanmaktadır. Bu şekilde ele aldığı konu, olgu ve nesne hakkında açıklamalarda bulunmak, ek bilgiler vermek amacını taşır ki bu poetik yönelimi sembolize etmek açısından parantez (ayraç) işareti işlevsel bir öneme sahiptir. Necatigil'in "Sevgilerde" gibi şiirlerinde kullandığı parantezin özelliği *Yazım Kılavuz*'unda şöyle açıklanır: "Cümledeki anlamı tamamlayan ve cümlelerin dışında kalan ek bilgiler için kullanılır." (Akalin vd. 2012: 37). Anlamın tamamlanması ve cümlelerin dışında kalan ek bilgilerin verilmesi ifadeleri, Necatigil'in anlatıma dayalı şiirlerinin karakteristiğini somutlamak açısından önemlidir. Bahse konu olan poetik yönetime ait şiirlerde şair, gönderimde bulunduğu anlamların tam olmasına, tamamlanmasına dikkat etmekte, eksik cümlelerden kaçınmakta ve okurun yanlış anlamasına imkân vermeyecek şekilde yönlendirmelerde bulunmaya, okura ek bilgiler vermeye çalışmaktadır¹. Necatigil'in bu anlayışla yazdığı şiirlere "Sevgilerde", "Havasız Sokaklar" ve "Birikir" adlı ürünlerini örnek göstermek mümkündür². Bu aşamada, Necatigil'in söz konusu şiirlerinin karakteristiğini ortaya koyan ürünlerden biri olan "Sevgilerde" şiiri örneklem olarak incelenebilir.

"Sevgilerde"

Sevgileri yarınlara bıraktınız

Çekingen, tutuk, saygılı.

Bütün yakınlarınızı

Sizi yanlış tanıdı.

Bitmeyen işler yüzünden

(Siz böyle olsun istemezsiniz)

Bir bakış bile yeterken anlatmaya her şeyi

Kalbinizi dolduran duygular

Kalbinizde kaldı.

Siz geniş zamanlar umuyordunuz

Çirkindi dar vakitlerde bir sevgiyi söylemek.

Yılların telâşlarda bu kadar çabuk

Gececeği aklınıza gelmezdi.

Gizli bahçenizde

Açan çiçekler vardı,

Gecelerde ve yalnız.

Vermeye az buldunuz

Yahut vakit olmadı.

(Necatigil 2009: 131)

¹ Bu yazıda, Necatigil'in okura ek bilgiler verdiği poetik anlayışı simgeleştirmek için parantez göstergesi kullanılmıştır. Ancak aynı anlayışla yazdığı şiirlerde ara söz ve ara cümlelerin başına ve sonuna konan iki kısa çizgi (- -) ve uzun konuşma çizgisi de şairin ifade edilen poetik anlayışını gösterir.

² Burada bilhassa vurgulanması gereken nokta Necatigil'in 1969 tarihli "Neden/siz", 1971 tarihli "Teyel" ve 1979 tarihli "Eski Sokak" gibi şiirlerinde hem düşünce çizgisini hem de parantez işaretini kullanmış olmasıdır. Ancak bu şiirlerde parantez işareti ek bilgi vermenin yerine okuru şaşırtmak, onu başka bağlamlara götürmek vb. işlevlere sahiptir.

“*Sevgilerde*” şiirinde Necatigil, dilin bildirim özelliğini ön plana alır ve okura bir mesaj vermek ister. İfade edilen mesaj, insanların farkında olmadan yaptığı bir hatayı içerir. Buna göre şiirdeki anlatıcı, insanların telaş içinde, dar vakitlerde olduklarını düşünerek çekingen ve tutuk bir şekilde sevgilerini göstermeyi yarınlara bıraktıklarını, böylelikle yılların geçmesiyle duyguların kalpte gizli olarak kaldığını dile getirir. Bu ortamda, yakındaki insanlar da hâliyle sevgisini gösteremeyen kişiyi yanlış tanımaktadır. Görüldüğü gibi şiirin iletisi okura yorum imkânı sunmayacak ölçüde doğrudan verilmiştir. Şiirde iletisi bu kadar görünür olduğu hâlde şairin parantez açarak okura ek bilgiler vermesi, okurun yanlış anlamasına olanak tanımaması dikkat çekicidir. Bu durum, şairin okurun sağduyusuna ve üretici yanına inanmadığını düşündürür. Şiirle ilgili daha dikkat çekici durum, parantezle verilen bilgidir. Şiirin genelinden, sevgilerini yarınlara bırakan insanların aslında böyle yapmayı istemeyecekleri sonucu rahatlıkla çıkarılabilecekken yine de şair muhtemel aksi algılamaların önünü kesme niyetini taşır. Çünkü bu tür şiirlerinde Necatigil, şiirinde tamamlanmamış bir unsur bırakmamaya, okurun, şiiri vermek istediği iletinin dışında alımlanmamasına özen göstermektedir. Şairin ifadeleri ile söyleyecek olursak bu poetik duyarlılıktaki şiirler okuru düşündürmez, yormaz. Şiirler çağrışımlara kapalıdır. Şiirlerin “ayrıntuları belli, anlamları açıktır” (Necatigil 2006: 97). Necatigil, bir röportajında özeleştiri yaparak *Evler*’de bazı mısraların o kitabın içeriğini özetlediğinden bahseder (2006: 97). Aynı durumun “*Sevgilerde*” adlı şiir için de geçerli olduğu öne sürülebilir. Sevgilerin zamanında gösterilmeme durumu, şiirsel dilin süzgecinden geçirilmeden kaleme alınır. Şiirin mesajını özetleyebilecek mısralar doğrudan ifade edilir. Şair için şiirin iletisi, yani sevgilerin çok geç olmadan zamanında dile getirilmesi mesajının verilmesi şiirin önüne geçmiş gibidir. Necatigil, bu yolda çok söz söylemeyi bile göze alır. Şiirin son bölümünde, “Gizli bahçenizde / Açan çiçekler vardı, / Gecelerde ve yalnız. / Vermeye az buldunuz / Yahut vakit olmadı.” mısralarında her ne kadar gizli bahçe ve bu bahçede açan çiçekler ifadesiyle gündelik dilin ötesine geçilmişse de daha önceki bölümlerde yarınlara bırakılan şeyin gönderimde bulunduğu anlamın sevgi olduğu doğrudan dile getirilmiştir. Böylelikle Necatigil’in bu şiirde okura tamamlayacak bir boşluk bırakmadığı söylenmelidir.

Necatigil’in “*Nilüfer*” Şiiri ve Düşünce Çizgisi [- -] Göstergesi ile Anlamlandırılabilir Şiirleri

Necatigil, parantez kullanımıyla özetlediğimiz poetik anlayışla yazdığı şiirlerde boşluk bırakmamaya, şiirleri tamamlamaya ve hatta şiirlerinde anlattıkları ile ilgili ek bilgiler vermeye çalışmaktadır. Kendi dönemselleştirmesini esas alarak bilhassa 1955’ten sonraki döneminde tam tersi bir poetik anlayış içerisinde olduğu vurgulanmalıdır. Şair, bu şiirlerde az söz söylemenin peşindedir. Orhan Koçak, “‘İste, İsteme’ Necatigil’de Arzu ve Teknik” adlı yazısında, Necatigil ile Edip Cansever arasındaki 1977 yılına ait mektuplaşmalara ve Necatigil’in Cansever’in şiirlerinde fazlalık diye gördüğü bazı yerleri atmasına değinir (2011: 126-127). Bu durum, Necatigil’in parantez göstergesiyle somutlanan poetik anlayışla yazdığı şiirlerde verdiği ek bilgilerin yerini bilinçli eksiltmeye yönelik şiirsel tutumun aldığını göstermektedir. Söz konusu eksiltme özelliği ise şairin Alman edebiyatından ödünç aldığı düşünce çizgisi ile görünürlük kazanır. Necatigil, düşünce çizgisi ile ilgili *Düzyazılar II*’de şunları söyler:

Bizde gerçi yok. Alman yazını kuralları arasında düşünce çizgisi denen işaretler vardır. Bunlar iki küçük çizgidir. Ne üç noktadır, ne beş noktadır, ne uzun çizgi. O, kısalığı gösterir. Orada şair tamamlamamıştır cümleyi. Kim tamamlayacaktır? Okuyucu. İlk şiirlerimin çoğunda bu yoktu ama, sen bilirsin. Yaz Dönemi'nden sonraki kitaplarda bundan çok yararlandım.

(2006: 143)

Necatigil'in alıntılanan ifadelerinde altı çizilmesi gereken nokta, şiirlerinde bilinçli bir şekilde eksiltmelere gitmesi, şiirini tamamlamamasıdır. Şair, bu bilinçli tavrının okur tarafından da algılanması için çaba gösterir ve boşluk koyduğu yerleri düşünce çizgisi (--) ile açığa vurur. Söz konusu uygulamada pasif okurun yerini, Umberto Eco'nun *Anlatı Ormanlarında Altı Gezinti* adlı kitabında kavramsallaştırdığı (1995: 15), yazarla metnin yeniden inşası konusunda işbirliğine giden örnek okur alır. Nitekim Necatigil, düşünce çizgisi ile okuru metni anlamlandırır işbirliğine çağırdığı yerlerin de altını çizmiş olur. Necatigil'in bu anlayışla kaleme aldığı ürünlere, "Abdal", "İçerde", "Limit" ve "Nilüfer" adlı şiirlerini örnek göstermek mümkündür Bahse konu olan şairin şiirsel tutumu ve düşünce çizgisinin işlevi "Nilüfer" şiiri örnekleminde incelenebilir:

"Nilüfer"

*Ben oraya koymuştum, almışlar,
Arasına sıkışık saatlerin.
Çıkarır bakardım kimseler yokken;
Beni bana gösterecek aynamdı, almışlar.*

*Kışken ilkyaz, sularımda açardı;
Buzlu dağlar gerisine kaçırarak ne vardı?
Eski defterlerde sararmış yaprak.
Beni bana gösterecek anlamdı, almışlar.*

*Bir ışıktı yanardı yalnız gecelerde;
Akşam, çiçekler uykuya yattı,
Sardı karşı kıyıları karanlık --
Beni bana gösterecek lambamdı, almışlar.*

(Necatigil, 2009: 209-210)

Necatigil, "Sevgilerde" şiirinden yedi yıl sonra kaleme aldığı "Nilüfer" şiirinde, farklı çağrışımlara ve okumalara açık bir ürün verir³. *Düzyazılar II*'de belirttiği gibi hedeflediği şey şiirin hemen anlaşılması, bir matematik problemi gibi okuyucunun onu çözmek için çalışmasına imkân tanınmasıdır (Necatigil 2006: 87). İmge, metafor ve

³ "Nilüfer" şiiri hakkında yapılan farklı okumalar açısından bk. Bayıldran, Sabit Kemal. "Necatigil'in Nilüfer'i" <http://adanasanat.blogspot.com/2010/09/arsivden-necatigilin-niluferi-sabit.html> (Son Erişim Tarihi: 25.10.2018); Yavuz, Hilmi. (2013). "Necatigil 'Nilüfer' Şiirine Niçin O Adı Verdi? Bir Yapısökümcü Okuma Denemesi". *Varlık* 1266: 24-25; Akay, Hasan. (2016a). "Behçet Necatigil'in Nilüfer'inde 'O Mana' Mümkün müdür?". *Doğrandıkça Artan Ekmek*. İstanbul: Şule Yayınları. Tartışma konusu olan şiirle ilgili bu farklı okumalar, Necatigil'in amaçladığı gibi, şiirin okura farklı yorumlama imkânı sunduğunu somutlar.

sembollerin yanı sıra düşünce çizgisi ile oluşturulan boşluklar, okurun işini daha çok zorlaştırır. Nilüfer sözcüğü ile farklı bir anlama gönderimde bulunduğu düşünülse de bu anlamın ne olduğu konusu belirsizdir. Nilüferin belirli anlamlarından biri, anlatıcı farkında olmadan onun kendisinden alınmasıdır. Bununla birlikte ifade edilen sıkışık saatlerin, gecenin ve yalnızlığın çağrışımsal özellikleri “*Sevgilerde*” şiirini akla getirir. “*Sevgilerde*”de yer alan dar vakitlerle, “*Nilüfer*” şiirindeki sıkışık saatler arasındaki koşutluk belirgindir. Öte yandan “*Sevgilerde*” şiirinde, gizli bahçelerde açan çiçeklerle “*Nilüfer*” şiirinde sulara açan nilüfer arasındaki paralellik de vurgulanmalıdır. “*Sevgilerde*” şiirindeki “Gecelerde ve yalnız” mısraları, “*Nilüfer*” şiirinde “yalnız gecelerde”ye dönüşür. O hâlde “*Sevgilerde*” şiirinde, bahçelerde yalnızken açan, ancak vaktinde dile getirilmeyen, gizli kalpte kalıp yok olan ve çiçek olarak konumlandırılan sevgi; yalnız gecelerde açan, ancak dar vakitlerde kaybedilen nilüfere doğru evrilir. Böylelikle “*Sevgilerde*” şiirinde doğrudan dile getirilen söylenmediği için “kaybedilen sevgi”, “*Nilüfer*” şiirinde “nilüfer” metaforu ile somutlanır. Tartışma konusu şiirde dikkat çekici olan nokta, “*Nilüfer*” şiirinin “*Sevgilerde*” şiirinden temelli bir şekilde farklı bir anlatım tarzına sahip olmasıdır. “*Sevgilerde*” şiirinde, gündelik dil esas alınarak ileti direkt olarak okura sunulur, bu durumda şair kaybedilen sevgiyi dilsel araçlarla örtmenin peşine düşmez. Ancak Necatigil “*Nilüfer*” şiirinde, anlamı örter, kendi ifadesiyle okurdan “bir eski zaman hayvanını kemiklerinden inşa eder gibi” şiiri inşa etmesini bekler (Necatigil 2006: 98). Birçok çağrışımsal anlama sahip olan nilüferin bütün olası anlamlarını okur göz önünde bulundurup şiiri yeniden inşa etmelidir. Düşünce çizgisi de aynı şekilde, şiirdeki anlamı örtmek için bir araca dönüşür. “Sardı karşı kıyıları karanlık” mısraından sonra cümlelerin tamamlanmaması ve düşünce çizgisinin getirilmesi ile okur farklı olasılıklar üzerinde düşünüp cümleyi tamamlar. Söz konusu çerçevede düşünce çizgisi, bir gösterge olarak Necatigil’in anlamı örtme çabasını somutlayan bir anlama bürünür.

Necatigil’in “*Çıkartma*” Şiiri ve Kare Göstergesi ile Anlamlandırılabilir Şiirleri

Necatigil, düşünce çizgisi ile yazdığı mısralarla ilgili olarak terk edilmiş cümle parçaları ifadesini kullanır. Şaire göre bu mısralar düz cümle hâline getirilmiş dahi olsa onlarda bazı kelimelerin yoklukları hissedilecektir ve bu boşlukları doldurma işi ise okuyucuya kalmaktadır: “Benim şiirimde düzyazı öğelerinde kesintiler görülür. Terk edilmiş cümle parçaları vardır. Yani, diyelim devrik cümleyle yazılmış iki dize, onu kurallı cümle biçimine soksanız da gene bazı kelimelerin yokluğunu hissedersiniz. İşte o yokluklarda, okuyucu, boşluğu şiir eğitiminden yararlanarak kendisi doldurmalıdır.” (Necatigil 2006: 143). Orhan Koçak, “‘İste, İsteme’ Necatigil’de Arzu ve Teknik” adlı yazısında Necatigil’in söz konusu şiirsel eğilimini, yani şairin şiirlerine düşünce çizgisi koymasını ellipsis (ya da ellipse) kavramıyla ilişkilendirir (2011: 135). Ellipsis, Chris Baldick’in *The Concise Oxford Dictionary of Literary Terms* adlı kitabında, cümlelerin anlam netliği, vuzuhu için gerekli olan kelime ya da kelimelerin cümleden çıkarılması olarak tanımlanır. Ancak kelime ya da kelimeler her ne kadar cümlelerin anlamsal netliğine halel getirirse de bağlam aracılığıyla anlamı tamamlamak mümkündür. Gündelik konuşma ya da şiir dilinde var olabilen ellipsis (2001: 77), çıkartma, eksiltme şeklinde Türkçeye çevrilebilir. Necatigil, geleneksel algıda üç noktayla (...) açığa vurulan kelime ya da kelimeler çıkartma edimini, Alman edebiyatından mülhem bir şekilde düşünce çizgisiyle

(--) açığa vurur. Bahsedilen düşünce çizgisi, okurun nerede bir sözcük çıkarma durumunun olduğu konusunda bir ipucudur. Bir başka ifadeyle Necatigil, yön levhası gibi anlamlandırılabilir işaretlerle okura nerelerde bir cümle tamamlama çabasına girmesi konusunda bir uyarıda bulunur. Böylelikle Necatigil'in okura metni okuma konusunda kısmen bir özgürlük verdiği ileri sürülebilir. Bahsedilen kapsamda, okur gelenekselleşmiş okuma alışkanlığı ile okumaya devam edecektir. Üç nokta yerine konan düşünce çizgisi ile okura doldurması gereken boşluklar konusunda bir noktada kılavuzluk işlevinde bulunur şair. Ancak şiirde sürekli yeniliğin peşinde olan Necatigil için dile getirilen boşluklar yeterli olmayacaktır. Şair şiirden, daha fazla sözcük çıkartmaya, şiirde daha fazla boşluk yaratmaya ve böylelikle okuru daha fazla aktif kılmaya çalışır. Bahsedilen poetik tavrı Necatigil *Kareler Aklar* kitabıyla gerçekleştirecektir ki bu yüzden söz konusu dönemi kare simgesi ile sembolleştirmek mümkündür. Necatigil, *Kareler Aklar* kitabıyla ilgili iki hususun altını çizer: sözcüklerin arasını açmak ve sözcüklerden değişik kombinasyonlarda başka anlam dizileri çıkarmak. Sözcüklerin arasını açmakla şair, düşünce çizgisiyle somutlaşan sözcük çıkarma edimini, bir başka ifadeyle ellipsisi öteye taşır. Bu şekilde, Umberto Eco'nun kavramsallaştırması ile söylersek, şiirin açık yapıt özelliğini artırmaya ve daha fazla boşluk bırakarak okurun daha fazla yorumlamasına, boşluk doldurmasına olanak tanımaya çalışır. İfade edilen ellipsis özelliğinin yanı sıra şiirdeki sözcüklerin farklı kombinasyonlarda başka anlam dizileri oluşturmasıyla okurun aktifliği artırılır. Düşünce çizgisiyle oluşturulan boşluğun boyutu böylelikle çok daha büyür, artar. Söz konusu düşüncelerin somutlanması için Necatigil'in "*Çıkartma*" şiirine yakın okuma yapılabilir:

"Çıkartma"

<i>Alınan</i>	<i>her şey</i>	<i>yenmelik</i>
<i>safra</i>	<i>sinir</i>	<i>ne kadar</i>
<i>kabuk</i>	<i>kemik</i>	<i>deri</i>
<i>en az</i>	<i>ne çok</i>	<i>atmalı.</i>
<i>Yaz</i>	<i>çokça</i>	<i>okunmalık</i>
<i>nedir</i>	<i>önemli</i>	<i>olan</i>
<i>fire</i>	<i>nice</i>	<i>kalmalı.</i>
<i>yazma</i>	<i>nedir</i>	<i>kalabalık</i>
<i>en az</i>	<i>çoğu</i>	<i>çıkartmalı.</i>

(Necatigil 1975: 11)

Genelde *Kareler Aklar* kitabı ve özelde "*Çıkartma*" şiiri, önemli akademisyenlerin ilgisini çekecek niteliktedir. Mehmet Kaplan, *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar 2* adlı kitabında "Bugünkü Türk şairleri arasında en dikkate şayan olanıdır" (1999: 426) dediği Necatigil'in "*Çıkartma*" şiirini merkeze alarak onun poetikası ve *Kareler Aklar* kitabı üzerinde değerlendirmelerde bulunur. Kaplan'ın "kare" kelimesiyle ilgili sorgulamaları, makalede ileri sürülen kavramsallaştırmayla da yakından ilgilendirmektedir. Kaplan'ın da işaret ettiği gibi "kare", halk şiiri göz önünde bulundurulduğunda kara (siyah) anlamına gelir ki "Aklar" ifadesiyle birlikte kullanılması bu anlama telmihtir (1999: 428). Yine onun

gösterdiği şekilde, “kare”, kelimelerle oynanan bir oyunu ifade eder. Buna göre “kare kelimeler, bir kare meydana getiren ve hem yatay hem de dikey olarak okunabilen kelimeler; bu kareyi meydana getiren kelimeleri verilen tarifler yardımıyla bulmağa dayanan oyun. Mesela:

MASA
AZIK
SIKI
AKIL”

(Aktaran Kaplan 1999: 428)

Kareler Aklar kitabı, kare oyunuyla her ne kadar yatay ve dikey okunması (sağdan sola ve aşağıdan yukarı okuma hariç) ile benzeşse de Necatigil kelimeler arasındaki gizli bir anlam bağıntısına işaret eder ki bu da onun kare oyunundan farklılaştığını orta koyar (1999: 429). Kare sözcüğü, Kaplan’ın ifade ettiği gibi, dört köşe anlamındadır (1999: 428). Dört köşe kare olması, makalede ortaya konulmaya çalışılan, sözcüklerin azaltılması, çıkarılması ve arasının açılması ile oluşan görsel yapıya gönderimde bulunur. Bahsi geçen durum, “ellipsis”in devamı olarak ele alınmalıdır.

Kare sözcüğünün olduğu gibi, “Çıkartma” sözcüğünün de birçok çağrışımsal anlama sahip olduğu vurgulanmalıdır. Kaplan, çıkartma sözcüğünün çağrışımlarını şu şekilde saptar: a) Bir şeyden lüzumsuz şeyleri atma b) Lüzumsuz kelimeleri atmak (münakkahiyet) c) Anlama ve yorumlama cehdi ç) Elde etme, istihlal (1999: 429-431). Hasan Akay ise, *Kare-Deniz: Behçet Necatigil’in Kareler’i Üzerine* adlı kitabında, “Çıkartma” şiiri üzerine derinlemesine ve çok kapsamlı bir incelemede bulunur. Akay, “Çıkartma” sözcüğünün olası hemen hemen bütün anlamlarını göz önünde bulundurarak yapıbozucu bir tartışma yürütür (2016b: 65-93). Ancak “Çıkartma” sözcüğünün olası birçok anlamına karşılık bu makalede merkeze alınan özelliği, ellipsis ile ifade edilen sözcük çıkarma durumudur. Necatigil’in *Varlık* dergisinde dile getirdiği “Sanatın ekleme değil, çıkarma olduğunu günden güne daha iyi anlıyorum.” sözleri (2012: 74) bu yazıda ispat edilmeye çalışılan durumu somutlar. Parantez, Necatigil’in şiirlerine ekleme yaptığı poetik tavra işaret eder. Necatigil, kendi ifadesiyle günden güne şiirde çıkarmanın önemine daha çok inanır. Bununla birlikte, düşünce çizgisi ile oluşturduğu sözcük çıkarma eylemini kare göstergesiyle ifade edilen şiirsel ürünlerinde daha da öteye taşır. Bu şiirdeki nazım birimlerini oluşturan mısra sayılarını gittikçe azaltarak çıkartma eylemine devam eden şair, şiirde en az sözle en çok anlama ulaşma çabasını sürdürdüğünü düşündürür. Nitekim şiirin en sonunda yer alan “yazma nedir kalabalık / en az çoğu çıkartmalı.” mısraları, kalabalık eden, çoğunluk oluşturan sözcüklerin çıkarılmasıyla en aza ulaşmak isteğinin bir yansıması olarak belirir. Benzer şekilde, alınan her şeyin “yenmelik” olması, kullanılan her sözcüğün işlevsel oluşuna gönderimde bulunur. Böylelikle Necatigil için sözcük ekonomisinin önemi bir kez daha ortaya çıkar. “Çıkartma” şiirinin, Necatigil’in 1954 yılında yazdığı ve parantez göstergesiyle ifade edebileceğimiz poetik tavra sahip “*Birikir*” şiiriyle birlikte okunması, farklı açılımlara yol açabilir. Bu nedenle farklı bir poetik çabaya dâhil olmasına rağmen “*Birikir*” şiirinden bir bölüm burada alıntılanabilir:

“Birikir”

*Bıçağımı gecelerin çarkında biledim,
Ondan böyle keskin.
Bir çelik mavi parlıtı
Ondan böyle odamı aydınlattı.
İplik-ince akan su, başımdaki ağrıları önlüyor
(Kendi ömrüm önümde vazgeçilmez bir yolken
Başka yaşayışlarda gezdirmem benim sizi
İmkânsız.)*

*Bıçağımı gecelerin zifiri biledi,
Keskin katı ekmeğimi kesmeye.
İlk dilimin bir yüzü taş, bir yüzü az yumuşak.
Sonraki dilimlerin yüzleri az yumuşak.
İplik-ince akan su, bir çanakta birikti.
(Düz beyaz kâğıtlarda birkaç satır siyah.
Donuk mavi parlıtıda ufacık odam
Birdenbire büyük.)*

*Göz nurumu gecelerde yitirdim.
Ardımda bir ince mavi izle gidişim
Ondan böyle yavaş.*

(Necatigil 2009: 133-134)

Şiirdeki parantezler, şiire yapılan anlam eklemelerine işaret eder. Necatigil, “Sevgilerde” şiirinde olduğu gibi parantezlerle şiirde ek bilgiler vermeye çalışır. Aynı şekilde şair, ikinci ve dördüncü mısralarda, “ondan böyle” ifadeleriyle düzyazıya ait nedensel bağlantılar kurmaya çalışır. Bu şekilde “Çıkartma”da olduğunun tersine şiirin başlığı ile uyumlu olarak anlamın “birikmesi” söz konusudur. Mısralar arasında nedensel bağlantılar kuran, sözlerini açıklayan, parantezle ek bilgiler veren Necatigil, sözleri “biriktir”me çabasıdadır. Kare sözcüğüyle anlamlandırdığımız şiirlerde ise onun için ellipsis, yani çıkartma esastır, bir başka ifadeyle en az sözcükle en çok anlama ulaşmak. Böylelikle, “Birikir” şiiri, sözcüksel ve sözsel birikmeye; “Çıkartma” ise sözcüksel ve sözsel çıkartmaya, eksiltmeye denk gelir. Ancak her iki şiirdeki anlamsal derinlik ve zenginlik tam tersi bir işleyişe sahiptir.

Sonuç

Bu makalede, üç gösterge (parantez, düşünce çizgisi ve kare) üzerinden Necatigil'in poetik duruşu ve arayışı sorunsallaştırılmıştır. Şairin, parantezle ifade edilen ürünlerinde, şiirine eklemeler yaparak okura şiiriyle ilgili ayrıntılı bilgiler verdiği ve onu yönlendirdiği; düşünce çizgisinin baskın olduğu şiirlerde, şiirinde okura doldurması gereken birtakım boşluklar bıraktığı, ancak okura nerede boşluklar bıraktığı konusunda ipucu verdiği; kareyle gönderimde bulunulan metinlerinde ise şiirindeki boşlukları niceliksel ve niteliksel olarak artırdığı ve okura herhangi bir yönlendirmede bulunmadan bu şekilde geniş bir alan bıraktığı gösterilmeye çalışılmıştır. Söz konusu uğraşta Necatigil'in "Sanatın ekleme değil, çıkarma olduğunu günden güne daha iyi anlıyorum." sözü, ileri sürülen düşünceyi desteklemek için dayanak noktası olarak kullanılmıştır. Parantez göstergesi ile ele alınan şiirleri anlamlandırmak için "Sevgilerde" şiiri örneklem olarak kullanılmıştır. "Sevgilerde" şiirinde, anlamın doğrudan dile getirilmesine ve parantezle ek bilgiler verilmesine dikkat çekilmiştir. Öte yandan düşünce çizgisinin kullanıldığı şiirlere örnek olması için "Nilüfer" şiiri tartışılmıştır. "Sevgilerde" şiirinde ifade edilen anlamın "Nilüfer" şiirinde örtük bir şekilde kaleme alındığı ve bu tavrın düşünce çizgisi ile daha da artırıldığı savlanmıştır. Son olarak Necatigil'in sözcük eksiltme uğraşının (ellipsis) kareler göstergesiyle ifade edilen şiirlerinde iyice arttığı ve bu poetik tavrın "Çıkartma" şiiriyle somutlandığı kanıtlanmaya çalışılmıştır. "Çıkartma" şiiri, parantez göstergesiyle ifade edilen poetik tavra ait "Birikir" şiiriyle karşıtlık içinde yorumlanmıştır. Böylelikle Necatigil'in sözcük eklemekten çıkarmaya doğru poetik yolculuğu göstergeler ve örnekler üzerinden mercek altına alınmıştır.

Kaynaklar

- Akalın, Şükrü vd. (haz.) (2012). *Yazım Kılavuzu*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Akay, Hasan. (2016a). “Behçet Necatigil’in Nilüfer’inde ‘O Mana’ Mümkün müdür?”. *Doğrandıkça Artan Ekmek*. İstanbul: Şule Yayınları.
- Akay, Hasan. (2016b). *Kare-Deniz: Behçet Necatigil’in Kareler’i Üzerine*. İstanbul: Şule Yayınları.
- Baldick, Chris (2001). *The Concise Oxford Dictionary of Literary Terms*. New York: Oxford University Press.
- Bayıldırın, Sabit Kemal. “Necatigil’in Nilüfer’i”
<http://adanasanat.blogspot.com/2010/09/arsivden-necatigilin-niluferi-sabit.html>
(Son Erişim Tarihi: 25.10.2018)
- Eco, Umberto. (1995). *Anlatı Ormanlarında Altı Gezinti*. (Çev. Kemal Atakay). İstanbul: Can Yayınları.
- Kaplan, Mehmet. (1999). *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar 2*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Koçak, Orhan. (Mart-Nisan 2001). “‘İste, İsteme’: Necatigil’de Arzu ve Teknik”. *Kitap-luk* 46, 125-136.
- Necatigil, Behçet. (1975). *Kareler Aklar*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Necatigil, Behçet. (2006). *Düzyazılar II*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Necatigil, Behçet. (2012). *Bile/Yazdı*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Yavuz, Hilmi. (2013). “Necatigil ‘Nilüfer’ Şiirine Niçin O Adı Verdi? Bir Yapısökümcü Okuma Denemesi”. *Varlık*, 1266, 24-25.

